

Розділ 3. Педагогічна практика

Мартинюк Т.С.,

заступник директора з навчально-виховної роботи, учитель географії Білоцерківської загальноосвітньої школи I-III ступенів №18 Білоцерківської міської ради Київської області, учитель-методист

Олійник Л.А.,

учитель математики Білоцерківської загальноосвітньої школи I-III ступенів №18 Білоцерківської міської ради Київської області, учитель-методист

ПРОФЕСІЙНЕ ЗРОСТАННЯ ПЕДАГОГА ЯК ІНДИКАТОР ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

У статті розкрито взаємозв'язок професійного зростання педагога з інноваційною діяльністю закладу освіти. Проаналізовано аспекти інноваційної діяльності загальноосвітнього закладу, визначено складові інноваційної компетентності вчителя, особливу увагу звернено на готовність педагога до впровадження інновацій.

Ключові слова: *інноваційні технології, інноваційна діяльність, інноваційна компетентність, моніторинг інноваційної діяльності.*

Постановка проблеми. Зміни в сучасній системі освіти значною мірою зумовлені тим, що сучасний учень належить до абсолютно нового за характером соціуму типу людини – людини інформаційної. Завдяки численним дослідженням і системі додаткової освіти сформовано думку, що саме інноваційні технології навчання створюють необхідні умови для формування компетентностей (як ключових, так і предметних) та виховання активних громадян, що володіють системою цінностей і спроможні зреалізуватися в такому суспільстві.

Вимір ступеня впровадження освітніх технологій значною мірою розкриває ґрунтовність та обсяги розвитку суспільства; цей процес має всеохоплюючий характер щодо системи освіти. Тому впровадження інновацій в освітній процес сприяє виконанню більшості завдань, що стоять перед системою освіти України.

Поєднання різних технологій у процесі навчання учнів в загальноосвітніх навчальних закладах, урахування доцільності їх впровадження – одне з основних завдань сучасного педагога [1]. Організація пізнавальної діяльності з конкретною, передбачуваною метою –

створити комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність, – особлива форма співпраці та вищий ступінь взаємодії учасників навчально-виховного процесу. Тому актуальною є проблема вибору з великої кількості технологій навчання саме тих, які є найбільш ефективними для розвитку учнів загальноосвітніх навчальних закладів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом проблема професійної компетентності педагогічних працівників перебуває в центрі уваги дослідників, оскільки ця здатність відіграє провідну роль у педагогічній діяльності. Питання педагогічної компетентності досліджували Л. Ващенко, В. Введенський, М. Жалдак, І. Зязюн, М. Корнілова, О. Локшина, Н. Ничкало, О. Овчарук, О. Пометун, А. Хуторський, О. Савченко, С. Сисоєва, О. Семенов та інші.

Виклад основного матеріалу. Професія педагога потребує особливого ставлення до постійно оновлюваних тенденцій суспільного буття, здатності до адекватного сприйняття потреб суспільства й відповідного коригування своєї роботи. Особливу значимість ця здатність має в умовах інформаційного середовища, що потребує багатьох принципово відмінних від попередніх навичок, умінь і відповідного мислення [5]. Школа як один з найважливіших інститутів соціалізації людини, підготовки молоді до активних майбутніх суспільних процесів повинна бути винятково уважною як до нових реалій і тенденцій суспільного розвитку, так і до нововведень у сфері змісту, форм і методів навчання та виховання. Інноваційність має характеризувати професійну діяльність кожного вчителя, оскільки інновації є результатом наукових пошуків, аналізу, узагальнення педагогічного досвіду. Педагог, який упроваджує інновацію, створює особливе середовище, що, врешті-решт, буде проявлятися та впливати на інноваційність навчального закладу в цілому.

Моніторинг інноваційної діяльності загальноосвітнього навчального закладу, зазвичай, базується на аналізі низки чинників:

- інноваційної діяльності педагогів – потреба ефективного освітнього середовища;
- упровадження передового педагогічного досвіду – основа впровадження досягнень сучасної педагогічної науки в галузі інноваційних технологій;
- готовності педагогічного колективу до впровадження інновацій;
- управлінської діяльності щодо залучення педагогів до інноваційної діяльності.

Ці чотири аспекти взаємопов'язані, взаємопроникні та потребують особливої уваги. Готовність учителя до інноваційної педагогічної діяльності – особистісний стан, який передбачає наявність у педагога мотиваційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності, володіння ефективними способами й засобами досягнення педагогічних цілей, здатності до творчості та рефлексії [2]. Мотивацію можна визначити насамперед як складну, багаторівневу систему збудників, що включає потреби, мотиви, інтереси, ідеали, прагнення, налаштування, емоції, цінності тощо.

За структурою готовність до інноваційної діяльності є складним інтегративним утворенням, яке охоплює різноманітні якості, властивості, знання, навички особистості. Як один з важливих компонентів професійної готовності, вона є передумовою ефективною діяльності педагога, максимальної реалізації його можливостей, розкриття творчого потенціалу, формування інноваційної компетентності педагога [3], що об'єднує систему мотивів, знань, умінь, навичок, особистісних якостей, які забезпечують ефективність упровадження нових педагогічних технологій у педагогічній діяльності (рис. 1).

Рис. 1. Компоненти інноваційної компетентності педагога

У цьому контексті важливою ланкою є технологізація навчання, зокрема поєднання освітніх технологій. За умов інтерактивного навчання навчальний процес відбувається за постійної активної взаємодії всіх учасників, що сприяє значному підвищенню його ефективності [6]. За такої інтеграції ще більшою мірою проявляється співнавчання, взаємонавчання, де й учень, і вчитель є рівноправними суб'єктами процесу, розуміють, що вони знають, як діяти, що уміють та роблять [5].

В інноваційному освітньому просторі високими є вимоги до рівня теоретичних знань і практичної підготовки вчителя, тобто педагог має володіти такими знаннями, уміннями та здатностями:

- спрямовувати навчально-виховний процес на особистість вихованця;
- вибудовувати свою професійну діяльність з метою реалізації кожним учнем можливостей для самостійного високоефективного розвитку;
- визначення проблематики і змісту професійної та особистісної підготовки;
- актуалізації необхідності створення педагогічних систем, зорієнтованих на інноваційну діяльність;
- пошук нових підходів з метою впровадження інноваційних методів роботи.

Родина, суспільство, держава ставлять перед загальноосвітньою школою чітко визначені завдання: шкільні роки повинні бути щасливими, успішними, плідними для гармонійного розвитку кожної особистості. Тому здобувати знання та набувати компетентностей сьогодні – явище актуальне та прогресивне. Освіта, що відповідає сучасності, ґрунтується на постійному вдосконаленні. Суспільна значущість такого процесу полягає у формуванні в кожній людині, яка навчається, здатностей до постійного розвитку, самовдосконалення, усебічної реалізації впродовж усього життя, що, у свою чергу, сприяє процвітанню суспільства [1].

Адміністрація закладу освіти створює позитивну атмосферу інноваційного простору на основі послідовного навчання педагогічних працівників, яке включає:

- розвиток творчої уяви;
- формування стійкої системи знань, що розкривають сутність, структуру й види інноваційної педагогічної діяльності, особливості впровадження інноваційних процесів у систему освіти;

– розвиток уміння цілеспрямовано генерувати нові нестандартні ідеї з використанням інтелектуальних інструментів і механізмів самореалізації.

Особливе значення в цьому процесі має вміння організовувати інтерактивне навчання, застосовувати рольові ігри, спільно вирішувати проблеми на основі аналізу обставин чи ситуації. Інтерактивне навчання ефективно сприяє формуванню вмінь і навичок, цінностей, створенню атмосфери співробітництва, взаємодії, дає змогу педагогу стати справжнім лідером дитячого колективу [4]. Педагог, який упроваджує інтерактивну взаємодію, виключає як домінування одного учасника навчального процесу над іншими, так і однієї думки. Під час інтерактивного навчання учні засвоюють демократичні цінності, навчаються критично мислити, приймати продумані рішення та набувають важливих ключових і предметних компетентностей.

Важливо забезпечити **умови**, що мають інноваційне спрямування, а саме:

- педагогічний гуманізм (довіра до вихованців, повага до них як до особистості, їх гідності, упевненість у їхніх здібностях і можливостях);
- емпатійне розуміння вихованців (прагнення і вміння відчувати іншого як себе, розуміти внутрішній світ вихованців, сприймати їх позиції);
- співробітництво (вихованці – співтворці педагогічного процесу);
- діалогізм (уміння чути дитину, цікавитися її думкою, розвивати міжособистісний діалог на основі рівності, взаємного розуміння і співтворчості);
- особистісна позиція (творче самовираження, за якого педагог постає перед вихованцями не як позбавлений індивідуальності функціонер, а як особистість, котра має свою думку, відкрита у вираженні почуттів, емоцій).

Основні **принципи інноваційної діяльності педагога** – диференціація та індивідуалізація, інтеграція та демократизація освіти. Особливість інноваційної спрямованості педагогічної діяльності – перехід від нормативної до інноваційної, творчої діяльності, що передбачає зміну характеру освітньої системи, змісту, методів, форм, технологій навчання й виховання [7]. Метою освіти за таких умов є вільний розвиток індивідуальних здібностей, мотивів, особистісних цінностей різнобічної, творчої особистості.

Таким чином, в інноваційному середовищі закладу освіти акцентуємо увагу на такому:

- упровадженні нової моделі навчання, побудованій на основі сучасних технологій навчання;
- реалізації принципів особистісно зорієнтованої освіти;
- забезпеченні засобами варіативної навчальної діяльності, її індивідуалізацію та диференціацію;
- упровадженні зазначеної моделі в межах освітньої системи, у якій учень є активним і рівноправним учасником процесу пізнання.

До професійних та особистісних якостей діяльності педагога, підготовленого до інноваційної професійної діяльності, відносимо такі:

- усвідомлення смислу й цілей освітньої діяльності в контексті актуальних педагогічних проблем сучасної школи;
- осмислена, зріла педагогічна позиція;
- уміння по-новому формулювати освітні цілі з предмета, певної методики, досягати й оптимально переосмислювати їх під час навчання;
- здатність вибудовувати цілісну освітню програму, у якій реалізовано індивідуальний підхід до дітей, ураховано освітні стандарти, нові педагогічні орієнтири;
- співвіднесення сучасної йому реальності з вимогами особистісно-орієнтованої освіти, коригування освітнього процесу за критеріями інноваційної діяльності;
- здатність визначати індивідуальні здібності дітей і навчати відповідно до їх особливостей;

- уміння продуктивно, нестандартно організувати навчання й виховання, тобто забезпечувати досягнення дітьми результатів і стимулювати розвиток учнів на основі інноваційних технологій навчання;
- володіння технологіями, формами й методами інноваційного навчання, що передбачає вміння на основі особистого досвіду й мотивів вихованців бути співтворцем мети їхньої діяльності, зацікавленим і компетентним консультантом та помічником у співвіднесенні мети з результатом, використанні доступних для дітей форм рефлексії та самооцінки;
- здатність бачити, адекватно оцінювати, стимулювати відкриття та культурне самовираження вихованців;
- уміння аналізувати зміни в освітній діяльності, розвитку особистісних якостей вихованців;
- здатність до особистісного творчого розвитку, рефлексивної діяльності, усвідомлення значущості, актуальності власних інноваційних пошуків і відкриттів.

Основними показниками готовності педагога до інноваційної діяльності вважаємо такі: усвідомлення потреби запровадження педагогічних інновацій; інформованість про новітні педагогічні технології; володіння практичними навичками освоєння педагогічних інновацій; зорієнтованість на створення власних творчих завдань; готовність до подолання труднощів [8].

Готовність до інноваційної педагогічної діяльності формується під час активної педагогічної практики завдяки набутому досвіду (рис. 2). Це означає, що кожен попередній рівень такої готовності є передумовою формування нових.

Рис 2. Рівні сформованості готовності вчителя до педагогічних інновацій

Своєчасне, об'єктивне з'ясування рівня сформованої готовності кожного педагога до інноваційної діяльності дає змогу спланувати роботу щодо розвитку його інноваційного потенціалу як важливого компонента структурних професійних якостей.

Висновки. Одним з актуальних завдань сучасної предметної методики є переорієнтація вчителя до системного впровадження освітніх технологій. Важливим у цьому контексті є поєднання різних видів освітніх технологій, спрямування педагога до формування вмінь пошуку, збирання та аналізу інформації, а також здійснення дослідницької діяльності та вирішення проблем.

Домінуючими якостями підготовки педагога-новатора на початковому етапі є успішність, пізнавальна активність, дисциплінованість, організованість та ініціативність; на середньому – самостійність, ініціативність як здатність до наукової роботи; на заключному – успішність і творча активність, а на професійному – організованість, пізнавальна і творча активність.

Результати багатьох наукових досліджень свідчать про те, що процес професійного становлення особистості вчителя можна регулювати на основі застосування активних форм і методів навчання, психологічного супроводу самонавчання педагогів, розвитку творчої активності, професійних умінь, адекватної самооцінки [7].

Список використаних джерел

1. Андруханова В. М. Сучасні підходи щодо вирішення проблеми підготовки вчителя до інноваційної діяльності / В. М. Андруханова // *Управління школою*. – 2004. – № 34. – С. 7.
2. Даниленко Л. І. Інноваційні пошуки в сучасній освіті / Л. І. Даниленко, В. Ф. Паламарчук. – К. : Логос, 2004. – 220 с.
3. Кабан Л. В. Управління розвитком інноваційної діяльності загальноосвітніх навчальних закладів // Л. В. Кабан. – Вересень : Спецвипуск. – 2004. – Квітень. – С. 22–29.
4. Кремень В. Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати / В. Г. Кремень. – К. : Грамота, 2005. – 448 с.
5. Надтока О. Ф. Зміна ролі вчителя географії в медіасередовищі сучасного навчального заняття / О. Ф. Надтока, Т. С. Мартинюк // *Комп'ютер в школі та сім'ї*. – 2015. – № 2. – С. 30–36.
6. Пометун О. Кроки до демократії : уроки громадянської освіти : метод. посіб. [для позакл. занять] / Пометун О., Ремех Т., Ламах Е. – К. : АПН, 2001. – 127 с.
7. Шапрак О. Сучасні підходи до проблеми інноваційної підготовки майбутнього вчителя / О. Шапрак // *Рідна школа*. – 2007. – № 9. – С. 31–33.
8. Якиманская И. А. Личностно-ориентированная школа : критерии и процедура анализа и оценки её деятельности / И. А. Якиманская // *Директор школы*. – 2003. – № 6. – С. 27–36.

Мартинюк Т.С., Олейник Л.А. Профессиональный рост педагога как индикатор инновационной деятельности учебного заведения

В статье раскрыто взаємозв'язок професійного росту педагога з інноваційною діяльністю навчального закладу. Проаналізовані аспекти інноваційної діяльності загальноосвітнього навчального закладу, визначені складові інноваційної компетентності вчителя, звернено увагу на готовність вчителя до впровадження інновацій.

Ключевые слова: інноваційні технології, інноваційна діяльність, інноваційна компетентність, моніторинг інноваційної діяльності.

Martyniuk, Tetiana, Oliynyk, Ludmyla. Professional Growth of a Teacher as an Indicator of an Educational Institution's Innovative Activity

The article deals with the connection between the professional growth of a teacher and realization of innovative activity of educational establishment. An author conducts the analysis of aspects of innovative activity of general educational institution, determines the constituents of innovative competence of a teacher, draws special attention to readiness of a teacher to introduction of innovations.

Key words: innovative technologies, innovative activity, innovative competence, monitoring of innovative activity.